

BRUCKER BALÁZS

A Visegrádi Együttműködés fővárosainak érdekérvényesítése az EU-ban, avagy milyen érdekérvényesítési csatornák állnak a szubnacionális szereplők rendelkezésére az uniós térben

*Interest representation of the Visegrad Group
capital cities in the EU, or what channels of interest
representation are available to subnational actors
in the EU space*

•
SZERZŐ:

BRUCKER BALÁZS, tudományos munkatárs, HUN-REN Közgazdaság- és
Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete,
7621 Pécs, Papnövelde utca 22., brucker.balazs@krtk.hun-ren.hu,
ORCID: 0000-0002-1448-1488

JEL kód: R50

Kulcsszavak: többszintű kormányzás • városdiplomácia • Európai Unió
• Visegrádi Együttműködés • érdekérvényesítés • fővárosok

Absztrakt: A többszintű kormányzás szintjei közötti kapcsolatok átrendeződése ellenére a diplomáciai tevékenységet ma is inkább nemzetállami kormányzati feladatnak tekintik, miközben számos más szereplő (civil, üzleti, multinacionális szervezet, települési és területi önkormányzat) is aktív a nemzetközi térben. Az önkormányzati vagy szubnacionális diplomácia sokszínű nemzetközi kapcsolatrendszer takar, felértékelődő szerepe komplex tényezőkkel magyarázható. Az önkormányzati diplomácia nem redukálódik a kétszintű kapcsolatokra (pl. test-

vérvárosi kapcsolatok), hanem érinti az önkormányzatok multilaterális – pl. az uniós szintű – együttműködéseit is. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a Visegrádi Együttműködés négy fővárosa milyen érdekérvényesítési csatornákat tud igénybe venni az uniós térben. Hipotézisünk szerint amennyiben a főváros és a kormányzat pártpolitikai affiliációja ellentétes, különösen, ha a főváros van ellenzéki pozícióban, akkor a nemzeti érdekérvényesítési csatornák háttérbe szorulnak és a kormánytól független érdekérvényesítési lehetőségek kerülnek előtérbe. A kutatás arra az eredményre jutott, hogy azok a fővárosok, amelyek erősen konfliktusos viszonyban állnak az adott ország kormányával, nem veszik igénybe/nem tudják igénybe venni a nemzeti érdekérvényesítési csatornákat, míg amennyiben a konfliktus mérsékelte, azaz nem történt diszkriminatív jellegű forráselvonás, a nemzeti csatornák igénybevételére lehetőség van. Ha a főpolgármester és a kormány azonos politikai párthoz/oldalhoz tartozik, a nemzeti együttműködési csatornák kiemelt fontosságúak. A kutatás alapján az is megállapítható, hogy a nemzeti és szubnacionális szint közötti erősen konfliktusos kapcsolat esetén a főváros elsősorban az azonos politikai párthoz/oldalhoz tartozó EP-képviseleket és Régiók Bizottsága tagokat részesíti előnyben.

AUTHOR:

BALÁZS BRUCKER, Research Fellow, HUN-REN Centre for Economic and Regional Studies, Institute of Regional Studies, Papnövelde utca 22., H-7621 Pécs, Hungary, brucker.balazs@krtk.hun-ren.hu, ORCID: 0000-0002-1448-1488

JEL code: R50

Keywords: multilevel governance • city diplomacy • European Union • Visegrad Group • interest representation • capital cities

Abstract: Despite the strong reorganization of relations between the levels of multi-level governance (MLG), diplomatic activity is still associated with the operation of the state, while many other actors (civil, business, multinational organizations, local and regional governments) have appeared directly in the international arena. The terms municipal or sub-national diplomacy, or as a sub-category of these, city diplomacy covers a diverse system of international relations, the increasing role of which can be explained by complementary changes. Municipal diplomacy is not reduced to bilateral relations (sister cities), but also affects multilateral relations, e.g. cooperations at EU level. The aim of the study is to examine what interest representation channels the four capitals of the Visegrad Group can use in the EU space. According to our hypothesis, if the party-political affiliation of the capital and the government are opposite, especially if the capital is in opposition, then national interest enforcement channels will be pushed into the background and interest representation channels independent from the government will come to the fore. The research concluded that capitals that have a strongly conflictual relationship with the government of the given country do not / cannot use national interest enforcement channels, while if the conflict is moderate, i.e. there has been no discriminatory withdrawal of funds, national

channels can be used. If the mayor and the government belong to the same political party/side, national cooperation channels are of paramount importance. Based on the research, it can also be concluded that in the case of a highly conflictual relationship between the national and sub-national levels, the capital primarily prefers MEPs and members of the Committee of Regions belonging to the same political party/side.

BEVEZETÉS

A többszintű kormányzás (MLG) szintjei közötti kapcsolatok erőteljes átrendeződése ellenére a diplomáciai tevékenységet még ma is inkább nemzetállami kormányzati feladatnak tekintik, miközben számos más szereplő (civil, üzleti, multinacionális szervezet, települési és területi önkormányzat) jelent meg közvetlenül a nemzetközi térben. Az önkormányzati vagy szubnacionális diplomácia, illetve ezek alkategóriájaként a városdiplomácia kifejezés sokszínű nemzetközi kapcsolatrendszert takar, amelynek felértékelődő szerepe egymással komplementer változásokkal magyarázható (Surmacz, 2018).

Az 1980-as évek óta két, egymással párhuzamosan zajló fejlemény segítette a szubnacionális egységek nemzetközi terepen játszott szerepének felértékelődését. Egyrészt a globalizáció folyamata, amely hozzájárult a nemzetállamokra, mint a nemzetközi jog alanyaira korlátozódó vesztfáliai rendszer felbomlásához, és ily módon a területiális meghatározottságú államok nemzetközi súlyának-szerepének viszonylagos csökkenéséhez (Pongrácz, 2019). A globalizációs folyamat részeként a világ több táján, de különösen a II. világháború utáni Európában az államok szuverenitásuk egy részét – az adott kérdés szenzitív jellegétől függően – különböző integrációs intézményekre ruházták. A szuverenitástranszfer érintette a külpolitikát is.

Az európai kontinensen ez a szuverenitástranszfer elsősorban az Európai Közösség/Európai Unió vonatkozásában ment végbe: az európai integrációs folyamat előrehaladásának eredményeképpen idővel az Európai Unió egy nemzetek feletti, részben a föderatív államszervezet jegyeit hordozó sui generis szereplővé vált. Az 1990-es évektől kezdődően az EU saját közös kül- és biztonságpolitikával rendelkezett, majd fokozatosan létrejöttek az önálló külpolitikai működéshez szükséges „intézmények” (közös kül- és biztonságpolitikáért felelős főképviselő, Európai Külügyi Szolgálat) (Horváth, 2011; Arató, Koller, 2019). Ezzel a hagyományos nemzetállam elvesztette a diplomáciai kapcsolatok irányítása terén eddig féltve őrzött monopóliumát.

A szupranacionális szint megerősödése mellett egyre hangsúlyosabbá vált a regionalizmus, a decentralizáció folyamata is, miután világossá vált, hogy a nemzeti kormányzatok gazdaságtámogató és közszolgáltató szerepüket a helyi és regionális kormányzatokkal együtt hatékonyabban fejthetik ki (Pálné, 1999, 2014, 2019; Global Report, 2009; Lago, 2021).

A régiók nemzetközi aktivizálódása, különösen az erős etnikai, nemzeti öntudatú közösségen alapuló etnorégiók esetében, egyes esetekben elvezethet az autonómia, sőt – mint például Skócia és Katalónia esetében láthattuk – a szeparatista követelések megerősödéséhez. Ezzel párhuzamosan a városok nemzetközi aktivitása is egyre fokozódott. Ezt segítette az is, hogy az Európai Unió – különösen az utóbbi évtizedben – vállalkozott arra, hogy a

városok kitüntetett szerepét megjelenítse, azt is jelezve ezzel, hogy a régiók Európája kevésbé vonzó és reális üzenet. Az 2016-ban Amszterdamban elfogadott paktum (Urban Agenda for the EU) a többszintű kormányzás modelljére alapozva deklarálta a városok kulcsfontosságú részvételét a nemzeti és uniós politikákban. Nagy lendületet kaptak uniós és városi kezdeményezések, innovációk különböző tematikus célokra fókuszáló partnerségek és jogalkotási lépések formájában. Újdonság a korábbi várospolitikához képest, hogy az irányítási rendszerben erősebb szerepet kapnak a városi térségek (Faragó, 2016).

Nemzetközi kapcsolatrendszereik révén az önkormányzatok világszerte kiterjesztik mozgásterüket, innovációkat vezetnek be, kölcsönösen tanulnak, közpolitikai modelleket cserélnek, jó gyakorlatokat terjesztenek (Hambleton et al., 2003). A nemzeti decentralizációs reformok nyomán a külpolitika szintjeit jelölő diplomáciai kifejezések: para, mikro, mezo, szubnacionális, szoft power stb. (Kruppa, 2003).

A tradicionális városdiplomácia a legtöbbször különböző országok települései közötti testvérvárosi (sister vagy twin city) kapcsolatokban merült ki. Az Európai Unióban 1989 óta a testvérvárosi programokhoz pénzügyi alap is kapcsolódik. A városdiplomácia fogalmát ma már nem csupán a bilaterális együttműködésekre használják, hanem kiterjed a városok sok fajta nemzetközi (pl. európai uniós intézményekkel való) partnerkapcsolatára, ernyőszervezetekben/hálózatokban való részvételére.

Természetesen az önkormányzati diplomácia általában összhangban áll az országos/nemzeti külpolitikai, gazdasági és kulturális célkitűzésekkel (Nyusztay, 2011), de az MLG keretei között utat találnak „szeparatista” törekvések is, a tematikus hálózatok is fellazítják a nemzeti szakpolitikák kereteit, nem is beszélve arról, hogy az utóbbi években többször tanúi lehettünk fővárosok közötti szövetségeknek a V4 keretében, és vannak jelek arra, hogy keresik egymással a kapcsolatokat az ellenzéki vezetési városok is. Ezen attitűdjük azzal magyarázható, hogy a fővárosok – nem elsősorban méretük, hanem speciális politikai funkciójuk alapján – különleges pozíciót töltenek be: jogállásuk a legtöbb esetben különbözik a többi városi önkormányzatétól, és abban az esetben, ha kiemelt státuszuk metropolisz típusú agglomerálódással társul, akkor gazdasági, társadalmi erőforrásaik alapján is „ellenpólusokká” fejlődhetnek (Campbell, 2003).

Erre példa az eredetileg közép-európai ellenzéki főpolgármesterek által alapított Szabad Városok Szövetsége, amelyet négy ellenzéki vezetési közép-európai főváros (Budapest, Varsó, Pozsony, Prága) progresszív főpolgármestere (Karácsony Gergely, Rafał Rzaskowski, Matús Vallo és Zdeněk Hřib) hozott létre. E négy polgármester esetében nem csak az jelentett közös pontot, hogy mindegyikük meglehetősen feszült viszonyt ápolt a baloldali vagy jobboldali populista kormányokkal, hanem a közös értékek, nevezetesen a környezettudatos, toleráns és nyitott város iránti elköteleződésük is. Ugyanakkor a Szövetség megalapítása óta eltelt időszakban több jelentős változás is történt a Szövetségben mind kormányzati, mind pedig főpolgármesteri oldalról. Egyrészt 2023 februárjában Csehországban a progresszív és EU-párti Hřib helyett az euroszkeptikus Polgári Demokrata Párt soraiból kikerülő Bohuslav Svoboda lett a főpolgármester, míg Varsóban a választásokon megbukott jobboldali populista Jog és Igazságosság által vezetett kormány helyét az Európai Tanács egykori elnöke, Donald Tusk által vezetett EU-párti, jobbközép kormány vette át.

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a V4-es országok fővárosai milyen érdekérvényesítési csatornákat tudnak igénybe venni annak érdekében, hogy érdekeiket megjele-

nítsék az uniós döntéshozatalban. Tanulmányomban a Hooghe-Marks szerzőpáros által kidolgozott érdekérvényesítési modellt veszem alapul, amely a szubnacionális szereplők érdekérvényesítési lehetőségeit vizsgálja az uniós térben (Hooghe – Marks, 1996). Ugyanakkor ezt a modellt kiegészítem a Simon Zoltán 2007-es tanulmányában (Simon, 2007) szereplő módosításokkal, amelyek közül a legjelentősebbnek az tekinthető, hogy Simon az Európai Parlamentet (EP) is markáns érdekérvényesítési csatornaként tartja számon. Az EP felértékelődése annak tudható be, hogy a maastrichti és az azt követő uniós szerződéseknek köszönhetően az uniós parlament – a legtöbb területen – a Tanáccsal egyenrangú, ún. társjogalkotóvá vált (Horváth, 2011).

Tanulmányomban a fővárosokat a városvezetés (főpolgármester) és a központi kormányzat közötti viszony alapján három csoportba osztom. Ez alapján megkülönböztetem az erősen konfliktusos, a konfliktusos és a kooperatív viszonyt. E tanulmány értelmében erősen konfliktusosnak tekintem a főváros és a központi kormányzat közötti viszonyt abban az esetben, ha az adott kormány pénzvonással nehezíti meg a fővárosi önkormányzat működését. Írásomban a főpolgármester pártpolitikai hovatartozását tekintem kiindulási pontnak, mert az interjúk alapján az a tendencia rajzolódott ki, hogy az egyes fővárosok nemzetközi kapcsolatainak irányvonalát a főpolgármester víziója határozza meg.

Hipotézisem szerint egyrészt az ellentétes oldalon álló fővárosi vezetés és központi kormányzat esetén a szupranacionális – ún. brüsszeli – csatornák és az egyéb, a kisebb érdekérvényesítési potenciállal rendelkező módok kerülnek előtérbe a nemzeti érdekérvényesítési csatornához képest, másrészt pedig a szubnacionális szereplők előnyben részesítik az azonos politikai párthoz/oldalhoz tartozó EP-képviselőket és Régiók Bizottsága tagjait (RB-tagokat). A hipotézis beigazolódása esetén megállapítható, hogy a nemzeti és a szubnacionális szereplők közötti konfliktus a nemzeti szinten túl hatással van az uniós szinten történő érdekérvényesítésre is.

Tanulmányom budapesti, varsói, pozsonyi és prágai – városdiplomáciával foglalkozó – önkormányzati szereplőkkel, illetve – amennyiben van ilyen – az adott főváros brüsszeli képviselői irodáinak munkatársaival készített (online) interjúkon, egyes főpolgármesterekkel készített sajtóinterjúkon, sajtóelemzésen, valamint az uniós intézmények, a fővárosi önkormányzatok és a nemzetközi önkormányzati hálózatok, transznacionális szervezetek honlapjain és egyéb formában elérhető dokumentumokon alapul.

A tanulmány első részében a szubnacionális szereplők uniós érdekérvényesítési csatornái kerülnek bemutatásra. Ezt követően felvázolásra kerül a négy főváros és a központi kormányzat közötti viszony, végül pedig a négy főváros uniós érdekérvényesítési tevékenységét vizsgáljuk az igénybe vett érdekérvényesítési csatornák szempontjából.

A tanulmány érinti a városok által közvetlenül pályázható források kérdését is, amelynek fogalmát már a bevezetésben tisztázni kell. A közvetlen kezelésű uniós források az egyes uniós szakpolitikákat lefedő olyan alapokból állnak össze, amelyeket az Európai Bizottság központilag kezel. Ez azt jelenti, hogy a Bizottság írja ki a pályázati felhívásokat és gondoskodik a pályázatok elbírálásáról, valamint azok végrehajtásának monitoringozásáról is. A közvetlen uniós források közé tartozik – többek között – a Horizon Europe, a LIFE (Környezetvédelmi- és éghajlat-politikai finanszírozási eszköz), a települési innovációk megvalósulását segítő Európai Települési Kezdeményezés (European Urban Initiative), vagy az egészségesebb Európai Unió építését elősegítő EU4Health program (Pályázati portál, 2024).

A SZUBNACIONÁLIS SZEREPLŐK ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSI FÓRUMAI

A szakirodalomban eltérő vélemények jelentek meg azzal kapcsolatban, hogy melyek a területi/helyi szereplők fő prioritásai az Európai Unióban történő érdekérvényesítés során. Goergen, a brüsszeli régió egykori EU képviselőjének vezetője szerint a szubnacionális szereplők célja egyrészt az, hogy befolyásolják a regionális politika forrásainak elosztását, másrészt demonstrálják, hogy az európai politika közvetlen hatással van rájuk (Goergen, 2006). Ansell és szerzőtársai ugyanakkor úgy vélik, hogy az európai intézményekkel kialakított információcsere és kapcsolat lényegében legitimációs eszköz. A szubnacionális szereplőket két cél vezérli az európai szinten: befolyásolni kívánják a regionális politika pénzügyi forrásainak elosztását, valamint elő kívánják segíteni régiójuk vagy városuk részvételét az EU által társfinanszírozott programokban (Ansell et al., 1997). A szubnacionális érdektörékvések több csatornán, egymással többnyire párhuzamosan jelennek meg. Ezek a következők:

- a „nemzeti út”;
- a „brüsszeli stratégia”;
- a Régiók Európai Bizottsága;
- az európai érdekszövetségek és hálózatok;
- a brüsszeli szubnacionális képviselői irodák¹ (Hooghe – Marks, 1996; Simon, 2007).

A nemzeti út

A nemzeti út azt jelenti, hogy a helyi és térségi szereplők kormányzati szervezetekkel és intézményekkel, illetve az adott tagállam Állandó Képviselőjével² kialakított kapcsolatok révén próbálják meg a Tanácsban kifejezésre jutó nemzeti álláspontot befolyásolni (Hooghe – Marks, 1996; Simon, 2007). A tagállami Állandó Képviselőket azért sem kerülhetők meg az európai érdekérvényesítésben, mert a tagállamok nagykövetségi vagy nagykövethelyettesi rangú képviselőiből álló Állandó Képviselők Bizottsága az a testület, amely a Tanács üléseit készíti elő, és amelynek feladata a tagállami álláspontok egyeztetése, illetve a javaslatok miniszteri döntésre történő előkészítése. A Tanács legtöbbször már „csak” szavaz az Állandó Képviselők által kialakított jogszabálytervezetről (Kéglér, 2006).

Ez a módszer – különösen a közép-európai konfliktusos demokráciákban – abban az esetben vezethet eredményre, ha a kormányzat és a települési vagy területi önkormányzat vezetése, illetve a közgyűlési többség azonos politikai oldalhoz tartozik, ellenkező esetben viszont lecsökken a nemzeti és szubnacionális szint közötti együttműködés lehetősége.

A brüsszeli stratégia

A brüsszeli stratégia³ lényege, hogy az érdekek érvényesítésére törekvő szubnacionális szereplők az EU szupranacionális intézményeibe – elsősorban a Bizottságba és az Európai Parlamentbe – próbálják meg az érdekeiket becsatornázni.

A Bizottság kiemelt szerepet játszik a „brüsszeli stratégiában”, hiszen – formálisan – az egyetlen olyan uniós intézmény, amely jogalkotást kezdeményezhet (direkt jogszabály-kezdeményezési jog). Ugyanakkor, a Maastrichti Szerződés lehetővé tette az EU Tanácsa és az Európai Parlament számára, hogy javaslat előterjesztésére kérje fel a Bizottságot (indirekt jogszabály-kezdeményezési jog). Ha egy javaslat elhagyja a Bizottságot, a befolyás lehetősége jelentős mértékben csökken, mivel a döntéshozatali folyamat későbbi szakaszában már a kialakult álláspontok megváltoztatására van szükség (Kéglér, 2006).

A Bizottság a területi kormányzati szereplők számára is az érdekérvényesítés fontos csatornáját jelenti, hiszen az EU végrehajtó szerve felelős a kohéziós politika végrehajtásáért. A konzultáció azonban az egyes szakpolitikai területeken eltérő intenzitású, hiszen a szubnacionális szereplők figyelme elsősorban az őket fokozottan érintő politikákra, különösen a regionális politikáért, a környezetvédelemért, a közlekedésért, az energiapolitikáért, a foglalkoztatási ügyekért és a szociálpolitikáért felelős főigazgatóságok munkájára irányul (Simon, 2007). A Regionális és Várospolitikai Főigazgatóság játszik kiemelt szerepet a régiókkal és a városokkal kapcsolatos EU szakpolitikák végrehajtásáért. A tagállamokkal, régiókkal és egyéb érdekelt felekkel együttműködésben felméri a helyi szükségleteket és pénzügyi beruházásokat, majd az eredményeket hosszú távú, európai szintű hatásuk alapján értékeli. A Regionális és Várospolitikai Főigazgatóság rendelkezik a közösségi programokra vonatkozó döntési jogosultsággal, továbbá szerepet játszik a támogatások engedélyezési eljárásában. Míg az Európai Bizottság a 2000-es évek előtt a kohéziós politika az elmaradott régiók, országok fejlesztésére helyezte a hangsúlyt, addig a későbbiekben a területi politika teljes mértékben alárendelődött a lisszaboni stratégiának, majd pedig az EU 2020-nak, amely célul tűzte ki, hogy az EU-t a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává tegye. Ezzel párhuzamosan a regionális politikából egyre inkább kiszorult a vidék és a kohéziós politika célrendszerében egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a városi térségek. Ráadásul a 2014 és 2020 közötti programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) forrásainak mintegy fele a városokra irányult (Brucker, 2023).

Bár az Európai Parlamentnek a szerződésekből nem nevesített feladata a települési és területi önkormányzatok érdekeinek becsatornázása az EU döntéshozatalába, a polgárok közvetlen képviselőjét ellátni hivatott EP természetes szövetségese az uniós polgáraihoz közelebb elhelyezkedő szubnacionális szintnek.⁴ Az EP-választáson – Belgium, Írország, Lengyelország, Olaszország kivételével – valamennyi tagállam egyetlen választókerületet alkot. Az említett négy ország területét több választókerületre osztották és a választópolgárok területi alapú listákra szavazhatnak. Az uniós képviselők regionális/helyi érdekek megjelenítésében játszott szerepét az adott képviselő politikusi profilja is nagyban befolyásolja, például, hogy volt-e korábban egyéni választókerületben megválasztott nemzeti parlamenti képviselő, vagy korábban töltött-e be bármilyen önkormányzati tisztséget. Az EP-képviselők nem csak az adott település, régió képviselőjét tekintik kiemelt feladatuknak, hanem gyakran a hasonló társadalmi és strukturális problémákkal küzdő területi egységek érdekeivel is hangsúlyosan foglalkoznak. Az EP működési szabályaiból adódóan ugyanakkor egy-egy képviselő fellépése csak arra elegendő, hogy ráirányítsa a többi EP-képviselő figyelmét az adott problémára. Ahogy arra már Tabajdi Csaba volt EP-képviselő és politikai tanácsadója, Korányi Dávid is általánosságban rámutatott (Tabajdi – Korányi, 2006), a hatékonyabb (területi) érdekérvényesítés érdekében szükség lenne az adott tagállamhoz tartozó

képviselők közötti koordinációra. Ezt azonban egyes országok esetében⁵ a kormánypárt(i) és ellenzék(i) EP-képviselők) közötti konfliktusos viszony nem teszi lehetővé, ezért is szűnt meg például hazánk európai parlamenti koordinációs fóruma is a 2004 és 2009 közötti ciklust követően.⁶

Az Európai Parlamentben is szakbizottságokban zajlik a kérdések megvitatása, előzetes és részletes kidolgozása. A regionális kérdések szempontjából az egyik legmeghatározóbb szakbizottság az EP Regionális Fejlesztési Bizottsága (REGI), amelynek a hatásköre a kohéziós politikára terjed ki. Ugyanakkor a területi és települési érdekek szinte valamennyi EP szakbizottságban megjelennek, gondoljunk csak a transeurópai hálózatok, a mezőgazdaság, a környezetvédelem, az oktatás és szakképzés, az egészségügy, a foglalkoztatás, az iparpolitika, az energiapolitika vagy a kutatási és fejlesztési politika területi dimenziójára.

Egy parlamenti jelentés kidolgozásában kiemelkedő szerepet játszik az adott téma fő felelősének kijelölt képviselő, a téma raportőre. Az Európai Parlamentben minden kiemelt ügynek van egy választott raportőre. Az ő feladata a jelentéstervezet előkészítése, valamint a szakbizottsági vita során történő koordinálása, illetve végül a plenáris ülésnek való bemutatása, ahol kommentálja a megfogalmazott módosító indítványokat (Horváth, 2011:122.). A raportőr a hivatalos és különösen az informális egyeztetéseken keresztül komoly befolyást tud gyakorolni a végkimenetelre, ezért a különböző érdekképviselők (lobbisták) kedvelt lobbicélpontja. Így például a raportőrnek nem csupán az EP-n belüli szavazás eredményére van befolyása ezáltal, hogy milyen irányban indítja el az adott kérdést, hanem leginkább ő tartja a kapcsolatot a Parlamenten kívüli érdekelt szereplőkkel is, így például a Tanáccsal és a Bizottsággal.

Az Európai Parlament képviselői emellett bekapcsolódhatnak az EP keretében működő „félhivatalos” képviselői csoportosulások, az ún. közös munkacsoportok (intergroupok) tevékenységébe (Brucker, 2019). Costa a közös munkacsoportok két típusát különíti el:

- adott földrajzi területhez kötődő közös munkacsoportok (pl. Atlanti Part; Balti Régió);¹²
- regionális specifikumok, témák szerinti közös munkacsoportok (pl. Városok; Vidéki, Hegyvidéki és Távoli Területek, Intelligens Falvak; Tengerek, Folyók, Szigetek és Part Menti Területek; Hagyományos Kisebbségek, Nemzeti Közösségek és Nyelvek) (Costa, 2002).

Jelenleg négy olyan közös munkacsoport működik az Európai Parlamentben, amelyek fórumot biztosítanak helyi és regionális relevanciájú kérdések megvitatására. A városokkal és urbanizált térségekkel a Városok Közös Munkacsoport foglalkozik. A rurális térségek hosszú távú fejlesztésére vonatkozó gazdasági, társadalmi, politikai és környezetvédelmi kérdéseket a Vidéki, Hegyvidéki és Távoli Területek, Intelligens Falvak Közös Munkacsoport vitatja meg. A tengerparti területek és szigetek problémáit a Tengerek, Folyók, Szigetek és Part Menti Területek Közös Munkacsoport tárgyalja. Végül, a nemzeti és etnikai kisebbségek mellett az önkormányzatiság és területi autonómia kérdését is napirendjére tűzi a Hagyományos Kisebbségek, Nemzeti Közösségek és Nyelvek Közös Munkacsoport (Brucker, 2022a, 2022b). A fővárosok érdekeinek becsatornázására tehát a Városok Közös Munkacsoport nyújt lehetőséget.

A Régiók Európai Bizottsága

A Régiók Bizottsága a „helyi és regionális önkormányzatok hangja”, a „szubszidiaritás elvének őre” (RB, 2018). A Bizottságnak, a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek konzultálnia kell a Régiók Bizottságával a helyi és regionális önkormányzatokat érintő és az EUMSZ-ben meghatározott témákban (pl. oktatás, kultúra, közegészségügy, transzeurópai hálózatok, távközlés, gazdasági és társadalmi kohézió).

A Régiók Bizottság munkájában részt vevő tagokra és póttagokra az önkormányzati szövetségek tesznek javaslatot, figyelembe véve a politikai erőviszonyokat, az önkormányzatok földrajzi elhelyezkedését és a települések típusát, oly módon, hogy mind a települési, mind pedig a területi önkormányzati szint képviselve legyen. Az így összeállított delegációs lista ezt követően az Állandó Képviselőlet közreműködésével jut el az Európai Unió Tanácsához, ahol uniós hatáskörben, tanácsi eljárás keretében kerülnek kinevezésre a tagok. Az EU minden esetben csak azt vizsgálja, hogy megfeleljenek a tagok az EUMSZ és a Régiók Bizottsága Eljárási Szabályzatban foglalt kritériumoknak (moszlap, 1995). A hivatkozott delegációs lista ezt követően az Állandó Képviselőlet (Brüsszelben) közreműködésével jut el az Európai Unió Tanácsához, ahol uniós hatáskörben, tanácsi eljárás keretében kerülnek kinevezésre az RB-tagok. Az EU minden esetben csak azt vizsgálja, hogy megfeleljenek a tagok az EUMSZ és a Régiók Bizottsága Eljárási Szabályzatában foglalt kritériumoknak.

A Régiók Bizottságának tagjai politikai csoportokban tevékenykednek. Az Európai Parlamenthez hasonlóan az RB-tagok is az általuk képviselt települési vagy területi önkormányzat érdekeinek becsatornázására helyezik a hangsúlyt. A Régiók Bizottsága működési sajátosságai azonban megnehezítik a specifikus problémák megjelenítését: ezért inkább az összes, hasonló problémával küzdő önkormányzat problémáját képviselik a szakbizottsági és plenáris üléseken, így biztosítva a megfelelő számú támogató szavazatot.⁷

A nemzeti szintű koordinációt a Régiók Bizottságában elméletileg megkönnyíti az a tény, hogy a tagállami önkormányzatok tagjait tömörítő szerv munkájában a „nagypolitikai” (pl. az EU-nak a különböző nagyhatalmakkal való kapcsolata, migráció, gender-kérdés stb.), következőképpen erősebb kormánypárti-ellenzéki szembenállást kiváltó kérdések csak a legritkább esetben kerülnek napirendre. Ehelyett inkább a települési és területi önkormányzatok jó gyakorlataira helyezi a hangsúlyt.⁸

Mindazonáltal a Régiók Bizottságának korlátozott reprezentativitása problémát jelent, hiszen például a fővárosok képviseletét a Régiók Bizottságán belüli képviseletét az Európai Unió egyetlen jogi aktusa sem írja elő. Ugyanakkor a fővárosok – már csak lakosságszámukból adódóan is – többnyire rendelkeznek képviselettel a Régiók Bizottságában (bár az adott ország közigazgatási rendszerétől függően nem feltétlenül a fővárosi önkormányzat szintjén – lásd Brüsszel példáját, amely a Brüsszel főváros régión keresztül képviselteti magát), noha erre vonatkozóan nincs jogszabályi előírás.

Európai önkormányzati érdekszövetségek és hálózatok

A szubnacionális érdekérvényesítés további fontos csatornáját jelentik az európai önkormányzati érdekszövetségek és hálózatok (pl. Európai Régiók Gyűlése, Eurocities). Térnyeresükhöz jelentős mértékben hozzájárult, hogy a menedzsmentdeficit⁹ jelensége miatt a Bizottság kiemelt partnereinek tekinti ezeket az ernyőszervezeteket. E szubnacionális érdekszövetségek pozitívuma, hogy széles kapcsolati hálóval rendelkeznek, igyekeznek megtalálni és összekapcsolni a szubnacionális és szupranacionális szintű partnereket. Emellett jól ismerik az uniós döntéshozatal sajátosságait, így megfelelő szakmai támogatást tudnak nyújtani a tagszervezeteknek. Legfőbb hátrányuk ugyanakkor a sokféleségükben rejlik: az eltérő érdekek és politikai kultúrák következményeképpen az ernyőszervezetek tagjaik számára gyakran csak a legkisebb közös nevezőt képesek megjeleníteni az EU döntéshozatalában. A legtöbb érdekszövetségben a részvétel díja igen borsos, ezért a közép-európai önkormányzatok nem mindig tudják kiaknázni az ezekben rejlő lehetőséget (Simon, 2007). Bár vannak olyan szervezetek is, mint például az Európai Régiók Gyűlése, amelynek tagdíja részben függ az ország GDP-jétől és a régió népességétől.¹⁰ Az Eurocities esetében – amelyben a tagsági díj a 2012-es évben elérte a 15800 eurót¹¹ – hazánkból csak Budapest és Debrecen rendelkezik tagsággal.¹² Ugyanakkor a Polgármesterek Globális Szövetsége az Éghajlatért és Energiáért (Global Covenant of Mayors for Climate and Energy) nevű nemzetközi ernyőszervezetben a tagság ingyenes.¹³

A brüsszeli regionális képviseleti irodák

Több szerző szerint a brüsszeli regionális képviseleti irodák működése elengedhetetlen feltétele a nemzeti szint alatt jelentkező érdekek EU döntéshozatalba történő becsatornázásának (Simon, 2007; Trobbiani 2016). Ezek legfőbb célja az információszerezés, érdekérvényesítés és a szubnacionális szereplők és uniós politikai aktorok bevonásával zajló hálózatépítés (Hooghe – Marks, 1996). Bár az Európai Unió intézményeinek közelében fekvő brüsszeli képviseleti irodák bérleti díja jelentős, nem feltétlenül a legnagyobb pénzügyi potenciállal rendelkező szubnacionális szereplők tartanak fent irodát a belga fővárosban, hanem jellemzően a nemzeti vagy etnikai kisebbségeknek otthon adó etnoregiók, illetve azon városok, amelyeknek uniós politikai prioritásai eltérnek a központi kormányzat prioritásaitól (Marks et al., 1996). Ugyanakkor – az anyagi tényezőkhöz túl – más okai is lehetnek annak, hogy egy főváros vagy metropolisz nem rendelkezik brüsszeli képviselettel (pl. regionális szinten képviselve van, így nem érzi szükségesnek a városi szintű képviseletet – lásd: Varsó és Pozsony helyzetét).¹⁴ Mint a Dél-Dunántúli Régió Brüsszeli Képviseletének egyik volt munkatársa elmondta, a működéshez szükséges források hiánya vezetett a hazánk EU csatlakozásának idején alakult magyarországi regionális képviseleti irodák megszűnéséhez is.¹⁵ Jelenleg hazánkban az ellenzéki vezetésű Budapest az egyetlen magyarországi szubnacionális szereplő, amely brüsszeli képviselettel rendelkezik.¹⁶ A formalizált hálózatok mellett működnek kevésbé formalizáltak is, amelyek nem rendelkeznek szolid intézményi struktúrával (pl. Szabad Városok Szövetsége).

Ezek azok az érdekérvényesítési csatornák, amelyeket a tagországok szubnacionális szereplői igénybe tudnak venni az uniós térben. Ugyanakkor az, hogy az egyes csatornák mennyire hangsúlyosan jelennek meg az érdekérvényesítés során, nem független attól, hogy az adott főváros milyen viszonyt ápol a központi kormánnyal.

A FŐVÁROS ÉS A KÖZPONTI KORMÁNYZAT KÖZÖTTI VISZONY

Budapest

Hazánkban az utóbbi évtizedben illiberális politikai fordulat zajlott le, és az ország viszonya az EU-val ellentmondásossá vált, nem csak érdekellentétek, hanem értékválasztások mentén is. Magyarországon az egyre inkább kiüresített helyi önkormányzatok lényegében a kormánypárt vazallusaivá váltak (Zgut, 2018). Ráadásul ehhez a szerephez jelentős mértékben hozzájárult a (hivatalosan) függetlenként, de a kormánypártok támogatásával induló Tarlós István polgármestersége is, aki – különösen a nemzetközi kérdésekben – képtelen volt és nem is szándékozott a központi kormányzatétól markánsan eltérő irányvonal kialakítására. A magyar fővárost 2019 októbere óta Karácsony Gergely ellenzéki polgármester irányítja, akinek a győzelme nagypolitikai jelentőségű lett. Karácsony és más, ellenzéki polgármesterek győzelmére válaszul a kormány elvonásokkal sújtotta Budapestet és más, ellenzéki vezetőségű önkormányzatot. Az elvonás mértékét jól illusztrálja a fővárosi önkormányzat központi költségvetési támogatásainak és elvonásainak az egyenlege: míg 2019-ben 16 milliárd forintot támogatást kapott a főváros – az egyébként állam által előírt – feladatai ellátására, 2023-ban 18 milliárdot vont el a központi költségvetés, 2024-ben pedig már 38 milliárdot. Ráadásul korábban még a gépjárműadó fele is az önkormányzatokhoz folyt be, de azt a koronavírus-járvány alatti rendkívüli intézkedések keretében elvette a kormány. Így a települési önkormányzatoknak mára egyetlen érdemi adóbevétele maradt, a helyi iparüzési adó (Bucsky, 2024). Az ellenzéki városvezetési megpróbált a kormány centralista, diszkriminatív, büntető típusú döntései és forráselosztási gyakorlata (Gherghina – Volintiru, 2023) ellen nemzetközi porondon is fellépni. Ráadásul a Karácsony Gergely vezette fővárosi önkormányzat több – nemzetközi kapcsolatokat – érintő kérdésben is a kormányétól gyökeresen eltérő álláspontot képvisel: ilyen például a környezetvédelem és az éghajlatváltozás fontosságának megítélése, amely a zöldpárti Párbeszédben tagsággal rendelkező főpolgármester számára elsőszámú prioritást jelent, de emellett az Ukrajnával és Kínával való kapcsolatok is.¹⁷

Varsó

Lengyelországban, az országot a 2015 és 2023 között vezető Jog és Igazságosság jobboldali populista, euroszeptikus párt kormányzása idején a magyarországihoz hasonló illiberális fordulat ment végbe. Annak ellenére, hogy a Jog és Igazságosság formálisan nem korlátozta az önkormányzatiságot, jelentős mértékben csökkentette a városok pénzügyi

függetlenségét. Az egyik ilyen lépés a jövedelemadó csökkentése volt. A 26 éven aluliaknak pedig egyáltalán nem kell jövedelemadót fizetniük. Ezáltal jelentős mértékben csökkent az az adóbevétel, amelyből az önkormányzatok is részesülnek. Ez kifejezetten sújtotta a nagyvárosokat. Ráadásul a döntést közvetlenül a 2019-es európai választások előtt jelentették be, és semmilyen előzetes konzultációt nem tartottak róla az önkormányzatokkal. A Lengyel Városok Szövetsége szerint, e jogszabályi változás miatt az önkormányzatok több mint 1,5 milliárd euró bevételtől estek el (APC, 2020). A másik, az önkormányzatok költségvetését negatívan érintő döntés az oktatásról szólt. A Jog és Igazságosság megszüntette a középiskolai előkészítő rendszert, amelyet egy oktatási reform szerves részeként vezették be 1999-ben. Ennek megszüntetésével az a középiskolák kerültek nehéz helyzetbe, amelyeket a helyi önkormányzatok finanszíroznak. Csak azok a települések kaphatnak támogatást a központi költségvetésből, ahol 20 főnél kevesebb gyerek járhat egy osztályba. Ugyanakkor ezek általában pont azokon a településeken vannak, ahol Kaczyński pártját 2018-ban és 2019-ben is győzelemhez segítették (APC, 2020). A pénzügyi csapásokkal párhuzamosan a kormányzati propaganda is folyamatosan támadta a helyi, ellenzéki vezetőket. Az állami csatorna az ellenzéki polgármestereket korrupt bürokrataként és a külföldi érdekek (Brüsszel és Berlin) szolgálóiként ábrázolja. Ráadásul a Varsót 2018 óta irányító főpolgármester, Rafal Trzaskowski (Polgári Platform) „lengyelelles értékek képviselője” lett az állami televízióban, miután a tolerancia és az egyenlőség jegyében aláírta az LGBT Emberjogi Kartát (Balkan Insight, 2019). Emellett míg az éghajlatváltozás elleni küzdelem kiemelt fontosságú a lengyel főpolgármester számára, addig Jog és Igazságosság nevű párt vezetője, Jaroslaw Kaczynski ellenzi az EU ambiciózus klímaprogramját, az európai zöld megállapodást, mivel úgy véli, hogy az veszélyezteti a lengyel gazdálkodók érdekeit (Meredith, 2021). Ezenkívül – elsősorban ellenzéki önkormányzatokat sújtó – forráselvonás miatt a közvetlen uniós források megszerzése kiemelten fontos a varsói önkormányzat számára.

2023 decemberétől Lengyelország kormányát a jobbközép politikus, Donald Tusk vezeti, így jelenleg a főváros és a kormány vezetése azonos politikai pártból kerül ki, ami megkönnyíti az együttműködést.

Pozsony

A függetlenként induló Matús Vallót 2018-ban választották meg először a szlovák főváros élére, majd 2022-ben több mint 60%-kal újraválasztották. Polgármesteri tevékenysége több miniszterelnökhöz és kormánypárthoz kötődik: egyrészt az Egyszerű Emberek és Független Személyiségek nevű jobboldali populista párthoz, amelynek politikáját az elit- és korrupcióellenesség határozta meg, valamint Peter Pellegrini és Robert Fico miniszterelnöksége idején az Irány – Szociáldemokrácia nevű, mérsékleten euroszeptikus baloldali populista párthoz, amely külpolitikájában gyakran ruszofil és a totalitárius diktatúrákkal szemben elnéző álláspontot képvisel. Valló főpolgármesteri tevékenységének egyik fő prioritása a város fenntartható fejlődésének biztosítása: új közlekedési vonalak és kerékpárutak kiépítése, illetve a szlovák főváros zöldítése.¹⁸ A városvezetésnek a központi kormánnyal való együttműködése nem volt konfliktusmentes. A Szlovák Nemzeti Színház előtt húzódozó új villamosvonal terve például Natália Milánová kulturális miniszter ellenállását váltotta

ki (Radi, 2020), ugyanakkor Varsóval és Budapesttel ellentétben Pozsonyt nem sújtották pénzügyi elvonással.

Prága

Prága némileg speciális helyzetben van a V4-ek fővárosai között, mivel a fővárost 2018 óta irányító, rendszerellenes kalózpárti főpolgármester, Zdenek Hrib a 2022-es önkormányzati választáson alulmaradt a kormánypárti Bohuslav Svobodával (Polgári Demokrata Párt) szemben, aki 2023 februárjában foglalta el a főpolgármesteri széket. 2021-ben a miniszterelnöki poszton is váltás történt: a populista, euroszeptikus, nemzeti konzervatív párt, az ANO 2011 (Elégedetlen Polgárok Akciója) elvesztette a választásokat és a brit Konzervatív Párt tradícióit követő konzervatív Polgári Demokrata Párt jelöltje, Petr Fiala foglalta el a kormányfői széket. Prágában tehát 2023 februárjától a főpolgármester ugyanabból a pártból kerül ki, mint az országot vezető miniszterelnök.

A Kalózpárt a polgári jogok megerősítését, a direkt részvételt, a részvételi demokráciát, a szerzői jogok megreformálását, a szabad tudásáramlást, az információszabadságot, a biztonságosabb adatvédelmet, a magánszféra védelmét, az állam és közélet nagyobb átláthatóságát, a demokratikus oktatást és világszerte hasonló ügyek képviselőit tekintette prioritásnak. Ami Hrib nemzetközi politikáját illeti, Ivan Konyev szovjet marsall szobrának eltávolítása miatt hamar ellentétbe került Oroszországgal. A főpolgármesteri intézkedés ellen tiltakozott Cseh- és Morvaország Kommunista Pártja is, amely kívülről támogatta Andrej Babiš kormányát. A várost azonban nem sújtották pénzelvonással és a kormányfőváros viszony sem volt annyira kiélezett, mint Budapest és Varsó (2023 decembere előtt) esetében.

Bár 2023 februárja óta a kormánypárti Bohuslav Svoboda Prága főpolgármestere, azonban a városi házi többség biztosítása érdekében arra kényszerült, hogy a korábbi főpolgármester, Zdenek Hrib pártjával, a Kalózpárttal irányítsa a városházát. Prága a nemzetközi kapcsolatairól terén egyértelműen követi a kormány által felvázolt politikai prioritásokat. Mint a prágai városháza nemzetközi kapcsolatait 2023 óta irányító interjúalanyom elmondta, a városházán „ezekkel nem mehetnek szembe”.¹⁹

1. táblázat: A főpolgármester és a miniszterelnököt adó kormánypárt viszonya
 Table 1: The relationship between the mayor and the government party that gave the prime minister

Főváros	Polgármester (párt)	Ideológia	Miniszterelnök (párt)	Ideológia	A főváros és a kormány viszonya
Budapest	Karácsony Gergely (Párbeszéd-Zöldek)	zöldpolitika, szociáldemokrácia, EU-pártiság	Orbán Viktor (Fidesz)	konzervativizmus, populizmus, euroszkepticizmus	erősen konfliktusos
Varsó	Trzaskowski, Rafal (Polgári Platform)	konzervativizmus, kereszténydemokrácia, EU-pártiság	Morawiecki, Mateusz (Jog és Igazságosság)	konzervativizmus, populizmus, euroszkepticizmus	erősen konfliktusos
			Tusk, Donald (Polgári platform)	konzervativizmus, kereszténydemokrácia, EU-pártiság	kooperatív
Pozsony	Vallo, Matús (független)	liberalizmus, EU-pártiság	Pellegrini, Peter (Hang-Szociáldemokrácia)	szociáldemokrácia, baloldali populizmus, euroszkepticizmus	konfliktusos
			Matovic, Igor (Egyszerű Emberek és Független Személyiségek)	jobboldali populizmus	konfliktusos
			Heger, Eduard (Egyszerű Emberek és Független Személyiségek)	jobboldali populizmus	konfliktusos
			Ódor Lajos (független)		kooperatív
			Fico, Robert (Irány-Szociáldemokrácia)	szociáldemokrácia, baloldali populizmus, euroszkepticizmus	konfliktusos
Prága	Hřib, Zdeněk (Kalózpárt)	szociálliberalizmus, EU-pártiság	Babis, Andrej (Eléggedetlen Polgárok Akciója)	nemzeti konzervativizmus, populizmus, euroszkepticizmus	konfliktusos
			Fiala, Petr (Polgári Demokrata Párt)	liberalizmus, konzervativizmus, euroszkepticizmus	konfliktusos
	Svoboda, Bohuslav (Polgári Demokrata Párt)	liberalizmus, konzervativizmus, euroszkepticizmus		kooperatív	

Forrás: saját szerkesztés.
 Source: own editing.

EMPIRIKUS KUTATÁS: A V4-ES FŐVÁROSOK UNIÓS ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSI TEVÉKENYSÉGE A VÁLASZTOTT ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSI CSATORNÁK TÜKRÉBEN

Budapest

Budapest esetében – ahogy azt az egyik, már közel két évtizede, tehát már Tarlós István polgármestersége idején is a brüsszeli képviseletnél dolgozó interjúalanyom kiemelte – 2010-ig kiemelten jó volt hazánknak a brüsszeli Állandó Képviseletével való együttműködés, 2010 és 2014 között is volt – bár jóval kevésbé intenzív – együttműködés. 2015-től, azaz Tarlós újráválasztásától kezdődően ez a kommunikációs csatorna a főváros részéről erősen háttérbe szorult, mivel a kormány egyáltalán nem mutatkozik partnernek a főváros érdekeinek előmozdításában.²⁰ Mivel ez a kommunikációs csatorna már Tarlós István polgármestersége idején sem volt kiemelt jelentőségű, arra következtethetünk, hogy a kormány számára – az önkormányzatok pártállásától függetlenül – nem prioritás a szubnacionális szereplők bevonása az uniós kérdéseket érintő egyeztetési folyamatokba. Karácsony Gergely főpolgármesterségével ismét felmerült az igény a nemzeti csatornák igénybevételére, azonban a kormány részéről nem mutatkozott fogadókészség.²¹

Következésképpen Budapest esetében jóval hangsúlyosabban érvényesülnek a kormánytól független csatornák. A brüsszeli képviselet vezetője rendszeresen egyeztet az Európai Bizottság Regionális és Várospolitikai Főigazgatóságával, illetve a magyar, szlovén és bolgár ügyekért együttesen felelős egységvezetővel, Agnes Monfret-vel.²² A főváros az EP-ben együttműködik mind magyar, mind pedig külföldi képviselőkkel. Fő szövetséges a szocialista (S&D), a liberális (Renew Europe), a Zöldek/Európai Szabad Szövetség politikai csoport, amelyben egészen az idej EP-választásokig a magyar EP-képviselők tagsággal rendelkeztek. Ugyanakkor ügyek mentén más képviselőcsoportokkal is szoktak egyeztetni. Ez alól csak a két jobboldali euroskeptikus képviselőcsoport (Európai Konzervatívok és Reformerek, Identitás és Demokrácia) jelentett kivételt.²³ A zöldekkel való együttműködést segítette az is, hogy a főváros brüsszeli képviseletének vezetője, Jávor Benedek (Párbeszéd-Zöldek) 2014 és 2019 között az EP zöld frakciójában politizált és széles körű kapcsolati hálót épített ki,²⁴ valamint az egykori diplomata, Kendernay János (LMP), aki 2022 decemberében őta a főpolgármester városdiplomáciai főtanácsadója, szintén nagyon fontos kapcsolatokkal rendelkezik a zöld politikai csoportban.²⁵ Budapest elsősorban azzal a képviselővel törekszik kapcsolatfelvételre, aki az adott kérdés jelentésvetője (raportőre). Így szoros munkakapcsolat alakult ki a főváros és Cseh Katalin (Momentum/Renew Europe) között, aki a vizsgált időszakban az EP Regionális Fejlesztési Bizottságának egyetlen magyar tagja volt, és aki a közvetlen uniós források kérdésével foglalkozó jelentés raportőre volt.²⁶ Emellett a féléves képviselői csoportosulások (intergroupok) közül kiemelt partner a Városok Közös Munkacsoport. A munkacsoport ülésein rendszeresen részt vesz Jávor Benedek, vagy Budapest Főváros Brüsszeli Képviseletének egyik munkatársa, lengyel elnökét, Jan Olbricht EP-képviselőt²⁷ pedig Jávor gyakran meg is keresi javaslataival (elsősorban klímapolitikával és tömegközlekedéssel kapcsolatos kérdésekben).²⁸

Budapest – az EP-hez hasonlóan – a Régiók Bizottságánál is elsősorban a zöld és a szocialista politikai csoportokkal való együttműködést részesíti előnyben. Ugyanakkor Budapest érdekérvényesítési stratégiájában fontosabb szerepet tölt be a legtöbb kérdésben társdöntéshozóként eljáró EP, mint a csupán konzultatív szerepkörrel rendelkező Régiók Bizottsága.²⁹ A zöldek privilegizálását magyarázza Karácsony és Jávor politikai affiliációja és az ezzel járó kapcsolati háló, míg a szocialistákkal való együttműködést megkönnyíti az, hogy Budapest Tüttő Kata (MSZP) főpolgármesterhelyettes révén közvetlen képvisellel is rendelkezik a szocialista frakcióban. Ráadásul Tüttő a Budapest prioritásait tekintve oly fontos „Környezetvédelem, éghajlatváltozás és energiaügy” szakbizottság első alelnöke is.³⁰ Ugyanakkor például a lengyel főpolgármesterrel, Rafal Trzaskowskival kialakított jó kapcsolat révén a pártokon átívelő együttműködésre is találunk példát. Tüttő öt alkalommal látott el riportéri feladatokat, ami igen kifejezetten jó lehetőséget ad a főváros érdekeinek becsatornázására. A legutóbb, 2024 júniusában elfogadott jelentést, melyet Tüttő Kata és Rafal Trzaskowski közösen dolgozott ki, arra irányul, hogy az EP és az ENSZ döntéshozatali folyamatában legyen képvisellete az önkormányzati szintű vezetésnek is. Az ENSZ éves klímaügyi konferenciáján, a COP-on is szeretnének képviselést az önkormányzatoknak, amihez szintén hozzájárulhat az elfogadott javaslat (RB, 2024).

Budapest több uniós hálózatban (Eurocities, Capital Cities and Regions Network, Szabad Városok Szövetsége stb.) is részt vesz. Ezek közül a Eurocities a legjelentősebb, amely szorosan együttműködik a Szabad Városok Szövetségével. Az együttműködés során kiemelt hangsúlyt kap a közvetlen uniós források megszerzésének kérdése.

Budapestnek 2003 óta van képvisellete Brüsszelben. A brüsszeli irodát 2019 óta a korábbi EP-képviselő, Jávor Benedek vezeti, aki jól ismeri az uniós döntéshozatali folyamatot és széleskörű kapcsolati hálójával rendelkezik.³¹ A képviselati iroda és a kormány közötti viszonyt jól illusztrálja az, ahogy a kormányközeli sajtó vélekedik a Jávor Benedek által vezetett iroda működéséről (lásd: „Karácsony Gergely rengeteg pénzt ver el egy brüsszeli irodára, ahol nem csinálnak semmit” (Origo, 2004); „Száz milliókat költhetnek a Magyarországgal elleni brüsszeli lobbira Karácsonyék” (hirtv.hu, 2024)).

Varsó

Varsó a Jog és Igazságosság által vezetett kormány idején a nemzeti érdekérvényesítési csatornákat nem tudta igénybe venni, de a város nemzetközi kapcsolataiért felelős helyettes vezető megfogalmazása szerint „a nemzeti csatornák nem kiemelt fontosságúak, hiszen a főváros egyéb érdekérvényesítő csatornákat is igénybe tud venni”.³² A Donald Tusk által vezetett kabinet kormányra lépését követően azonban a nemzeti csatornák igénybevétele is könnyebbé vált, hiszen a kormány és a főváros vezetése is azonos politikai pártból kerül ki. Így tehát 2023 decemberétől a főváros és a kormány közötti egyeztetések rendszeresebbé váltak.

Ugyanakkor a varsói érdekek uniós intézményekbe történő becsatornázásának leghétköznapibb terepe továbbra is az Európai Parlament és a Régiók Bizottsága maradt. Rafal Trzaskowski 2009 és 2013 között európai parlamenti képviselőként tevékenykedett az EP legnagyobb és ezáltal legbefolyásosabb képviselőcsoportjában, a néppárti csoportban, amelyben

továbbra is széles körű kapcsolati hálóval rendelkezik.³³

Emellett Varsó képviseletét a Régiók Bizottságában 2019 novembere óta Trzaskowski látja el. A főpolgármester – a Varsó számára kiemelt jelentőségű – környezetvédelem kérdéssel foglalkozó szakbizottság elnöki feladatait is ellátja, és négyszer volt raportőr környezetpolitikai kérdésben, amely lehetőséget ad arra, hogy a számára fontos területen a főváros érdekeit becsatornázza.³⁴

Varsó – Budapesthez hasonlóan – részt vesz a Eurocities munkájában és – alapító tagként – kiemelt fontosságúnak tartja a Szabad Városok Szövetségében való részvételt, amely megkönnyíti az együttműködésben részt vevő városok közötti közös álláspontok kialakítását és képviseletét az EU-ban.

Varsó – Budapesttel ellentétben – nem rendelkezik fővárosi szintű képviseleti irodával Brüsszelben. Ugyanakkor ilyen iroda fenntartására nem is feltétlenül van szüksége, mivel Lengyelországban az egyes vajdaságok működtetnek érdekképviseleti irodát a belga fővárosban, a főpolgármester pártja, a Polgári Platform pedig részese a Varsót is magában foglaló Mazóviai vajdaságot vezető koalíciónak (Kopec, 2018).

Pozsony

Pozsony esetében – bár a kormány és a pozsonyi főpolgármester nem ugyanahhoz a politikai párthoz tartozik – a nemzeti csatorna igénybevételére van lehetőség: bár a főváros több ízben fordult a külügyminisztériumhoz vagy Szlovákia Állandó Képviseletéhez információkérés miatt, elsősorban infrastrukturális projektek kapcsán, ez nem tekinthető kiemelt csatornának. Interjúpartnerem szerint e nemzeti csatornák rendszerint készségesen rendelkezésre állnak, de olyan esetre is volt példa, hogy kérésükre „kapacitáshiány miatt” nem érkezett válasz.³⁵

Az Európai Bizottság nem tartozik a kiemelt érdekérvényesítési csatornák közé. Az együttműködés elsősorban a közvetlen uniós források megszerzésére korlátozódik. Emellett Pozsony minden évben képviselteti magát az EU fővárosainak polgármesterei számára szervezett értekezleten. Az EP-ben az együttműködést nem a pártpolitikai affiliáció határozza meg, hanem sokkal inkább ügyek mentén történik a kooperáció. Ez azt jelenti, hogy Pozsony elsősorban az adott kérdés raportőrével veszi fel a kapcsolatot,³⁶ ami az érdekérvényesítés leghatékonyabb módját jelenti, hiszen így már a jelentés kidolgozása során be tudja csatornázni az érdekeit, és nem egy kidolgozott jogalkotási javaslat módosítását kell elérnie a szakbizottsági vagy a plenáris ülésen.

A Régiók Bizottságában Matús Vallo főpolgármester képviseli Pozsony érdekeit, ugyanakkor – az RB honlapján elérhető adatok alapján – Vallo számára az RB-tagság nem prioritás. Ezt bizonyítja az is, hogy egyetlen szakbizottságban sem rendelkezik tagsággal és egyetlen kérdés esetében sem volt raportőr.³⁷

Ami az érdekérvényesítő hálózatokat illeti, Pozsony is a Eurocities-t és a Szabad Városok Szövetségét részesíti előnyben, ugyanakkor a pozsonyi városi rendőrség révén az Európai Városbiztonsági Fórum munkájában is aktívan részt vesz.

Pozsony nem rendelkezik uniós képviselettel Brüsszelben, noha a képviselet kialakításá-

nak témája évek óta napirenden van. A képviselő hiányának elsősorban forráshiány az oka, ugyanakkor ezen érdekképviselői csatorna hozzáadott értékét illetően sincs egyetértés³⁸ a Városházán.³⁹

Prága⁴⁰

Prága esetében a 2023 februárját követő időszakban, amikor a főpolgármester és a kormány is azonos politikai pártból került ki, a nemzeti érdekvégyesítési csatornák közül elsősorban a Csehország Állandó Képviselőtével való együttműködés a meghatározó. Ez összhangban áll azzal, hogy Prágának városdiplomáciai tevékenysége során igazodnia kell a kormányzati külpolitikában meghatározott érték- és érdekrendszerhez.⁴¹

Az Európai Bizottsággal és az EP-vel való együttműködés során általában az adott téma felelősségét keresik meg, az EP-képviselő nemzetisége vagy pártpolitikai affiliációja nem meghatározó a kapcsolatfelvétel során.⁴²

Ugyanez igaz a Régiók Bizottságára is, ahol bár a korábbi főpolgármester, jelenlegi főpolgármester-helyettes, a kalózpárti Hrib a Régiók Bizottsága zöldpárti politikai csoportjának a tagjaként közvetlenül látja el a város érdekeinek képviselését,⁴³ Prága pártállástól és nemzetiségtől függetlenül, az adott kérdés függvényében igyekszik érdekeit becsatornázni.⁴⁴

Prága szintén az Eurocities és a Szabad Városok Szövetsége nevű szervezetekben aktív. Ez utóbbi kapcsán azonban meg kell jegyezni, hogy a Szabad Városok Szövetségében nem a városok, hanem a polgármesterek rendelkeznek tagsággal. Noha 2023-ban új főpolgármester került a város élére, ő is jelezte részvételi szándékát a szövetségben.

Prága városa 2002-ben nyitotta meg a Prague House-t, amelynek feladata az információszerezés mellett a főváros érdekeinek uniós szintű képviselése. Ugyanakkor a képviselői iroda különlegessége, hogy a fővárosi érdekvégyesítésen túl ellátja a Régiók Bizottságában tevékenykedő cseh nemzeti delegáció tevékenységének koordinációját is,⁴⁵ tehát tevékenységében a szubnacionális és a nemzeti szint egyaránt jelen van.

KÖVETKEZTETÉSEK

A (fő)városoknak különféle csatorna áll a rendelkezésükre annak érdekében, hogy érdekeiket érvényesítsék az uniós térben. A tanulmányomban a Visegrádi Együttműködés négy fővárosát elemeztem a Hooghe – Marks és Simon által felállított érdekvégyesítési modell alapján, arra keresve a választ, hogy az érdekvégyesítési csatornák igénybevétele befolyásolja-e az a tényező, hogy a főváros vezetése és a központi kormányzat azonos vagy eltérő politikai oldalon áll. A kutatás arra az eredményre jutott, hogy azok a fővárosok, amelyek erősen konfliktusos viszonyban állnak az adott ország kormányával (Budapest a teljes vizsgált időszakban és Varsó 2023 decembere előtt), nem veszik igénybe/nem tudják igénybe venni a nemzeti érdekvégyesítési csatornákat, míg amennyiben a konfliktus mérsékelte, azaz nem történt diszkriminatív jellegű forráselvonás (Pozsony), a nemzeti csatornák igénybevételeire lehetőség van. Ha a főpolgármester és a kormány azonos politikai párthoz/

oldalhoz tartozik (Prága 2023 februárja és Varsó 2023 decembere után), a nemzeti együttműködési csatornák kiemelt fontosságúak. Ere különösen rávilágított a prágai interjú, amelynek keretében a brüsszeli képviselővezető kiemelt fontosságú prioritásként jelölte meg, hogy kövessék a kormány által felrajzolt fő külpolitikai irányvonalat. Az a tény, hogy erősen konfliktusos kapcsolat esetén a szubnacionális szereplők uniós érdekérvényesítése során sem veszi igénybe a nemzeti csatornák által kínált lehetőségeket, azt mutatja, hogy a nemzeti szinten jelen lévő konfliktus hatással van az uniós szintű érdekérvényesítésre is.

A kutatás alapján az is megállapítható, hogy a nemzeti és szubnacionális szint közötti erősen konfliktusos kapcsolat esetén a főváros elsősorban az azonos politikai párthoz/oldalhoz tartozó EP-képviselőket és RB-tagokat részesíti előnybe.

A tanulmány azonban csak a városvezetők és a központi kormányzat viszonyára és annak a városdiplomáciai tevékenységre kifejtett hatására fókuszált, így a jövőben elkerülhetetlen a témához kapcsolódó empirikus kutatás folytatása, amely – az érdekérvényesítés nyomán elfogadott dokumentumok elemzése révén – magában fogja foglalni a közgyűlési többség városdiplomáciai tevékenységbe való bevonásának a kérdését és az érdekérvényesítés eredményességének vizsgálatát is.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A 146411 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a K-23 pályázati program finanszírozásában valósult meg. A varsói önkormányzatnál végzett terepkutatás a Waclaw Felczak Alapítvány támogatásával valósult meg.

JEGYZETEK

- 1 Bár Simon Zoltán a „brüsszeli regionális képviselői irodák” elnevezést használja, a terminológiát nem tartom pontosnak, ugyanis számos főváros és nagyváros is tart fenn képviselői irodát a belga fővárosban.
- 2 Valamennyi tagország rendelkezik Brüsszelben állandó képviselővel (pontos elnevezése: az Európai Unió mellett működő Állandó Képviselő), amelynek feladata az uniós tagságból eredő jogok gyakorlása, az uniós döntéshozatali eljárás keretében a tagállami álláspont kialakítása és annak képviselői részvételében való részvétel.
- 3 Ez az elnevezés onnan ered, hogy az uniós döntéshozatalban meghatározó szerepet játszó intézményi háromszög (Bizottság, Tanács, EP) mindegyik komponense Brüsszelben található. A Tanács azonban nem része a „brüsszeli stratégiának”, hiszen fő feladata a nemzeti érdekek megjelenítése. Ugyanakkor az EP kapcsán meg kell jegyeznünk, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) (6.) jegyzőkönyvének egyetlen cikke szerint hivatalosan az „Európai Parlament székhelye Strasbourg”, de az EP-képviselők évente mindösszesen 12 hetet tartózkodnak az elzászi városban, míg idejük nagy részét Brüsszelben töltik. Következésképpen az európai parlamenti érdekérvényesítés színhelye is a leggyakrabban Brüsszel.

- 4 Magyar ellenzéki EP-képviselővel készített online interjú (2021.05.20.).
- 5 Jelenleg ez a helyzet áll fenn a magyarországi EP-képviselők esetében is, ugyanakkor 2010 előtt rendszeres egyeztetőforum működött, amely elősegítette a magyar érdekek hatékonyabb becsatornázását az európai parlamenti döntéshozatalba (Tabajdi – Korányi, 2006).
- 6 Magyar ellenzéki EP-képviselővel készített online interjú (2021.05.20.).
- 7 Sértő-Radics Istvánnal, az RB korábbi alelnökével készített online interjú (2020.05.15.).
- 8 Sértő-Radics Istvánnal, az RB korábbi alelnökével készített online interjú (2020.05.15.). A Régiók Bizottságának magyar tagjaival (DK, KDNP, LMP, Jobbik) készített online interjúk (2021. május 18., 19., 27.). Az Állandó Képviselő magyar koordinátorával készített online interjú (2021.06.17.).
- 9 Az uniós kompetenciák bővülése nem csupán lehetőségeket jelentett, hanem jelentős terheket is rótt a nemzetek feletti intézményekre. 2015-ös adat szerint míg az uniós hivatalnokok száma 46 356 volt (Official Journal, 2016), addig az 1,1 millió lakosú Birmingham városi tanácsa 2015-ben 33 477 munkavállalót foglalkoztatott (The Conversation, 2016). Ez a jelenség a menedzsment deficit, amelynek kiküszöbölése érdekében a Bizottság és az EP európai érdekcsoportok támogatását is igénybe veszi mindennapi munkája során (Trobbiani, 2016:13–14.).
- 10 Assembly of European Regions – Procedure: <https://aer.eu/aer-statute/aer-procedures/> (Utolsó letöltés: 2023.04.10.).
- 11 Belfast City Council: <https://minutes3.belfastcity.gov.uk/mgAi.aspx?ID=10226> (Utolsó letöltés: 2023.04.10.).
- 12 Eurocities – members: <https://eurocities.eu/cities/> (Letöltés: 2023.04.10.).
- 13 Global Covenant of Mayors for Climate and Energy: <https://www.globalcovenantofmayors.org/faq/does-the-gcom-require-membership-fees/> (Utolsó letöltés: 2023.04.10.).
- 14 A Dél-Dunántúli Régió brüsszeli képviselőtársával egykori munkatársával készített online interjú (2021.06. 11.).
- 15 A Dél-Dunántúli Régió brüsszeli képviselőtársával egykori munkatársával készített online interjú (2021.06.11.).
- 16 Budapest brüsszeli képviselőtársával vezetőjével készített online interjú. (2021.05. 17.)
- 17 Karácsony Gergely volt az első olyan magasrangú politikus, aki látogatást tett Kijevben. Lásd: <https://enbudapestem.hu/2023/01/11/ukrajnaba-latogattak-a-v4-fopolgarmesterei-klicskoval-is-talalkoztak-de-kik-a-szabad-varosok-szovetsegenek-vezetoi>.
- 18 Interview with mayor Vallo: <http://www.worldmayor.com/contest-2021/interview-vallo-bratislava.html>.
- 19 Prága brüsszeli képviselőtársával vezetőjével készített interjú. (2024.07.25.)
- 20 Budapest brüsszeli képviselőtársával munkatársával készített online interjú. (2024.04.09.)
- 21 Budapest brüsszeli képviselőtársával munkatársával készített online interjú. (2024.04.09.)
- 22 Agnes Monfret szakmai profilja: https://op.europa.eu/hu/web/who-is-who/person/-/person/COM_0000CF7F3. (Utolsó letöltés: 2024.08.07.). Budapest brüsszeli képviselőtársával vezetőjével készített online interjú. (2024.04.10.)
- 23 Budapest brüsszeli képviselőtársával munkatársával készített online interjú. (2024.04.09.)

- 24 Budapest brüsszeli képviseletének vezetőjével készített online interjú. (2024.04.10.)
- 25 Budapest városdiplomáciai főtanácsadójával készített online interjú. (2024.04.10.)
- 26 További részletekért lásd: https://www.europarl.europa.eu/meps/fr/197588/KATALIN_CSEH/history/9. (Utolsó letöltés: 2024.08.07.)
- 27 Jan Olbricht EP-képviselővel, a Városok Közös Munkacsoport elnökével készített online interjú. (2020.11.03.)
- 28 Budapest brüsszeli képviseletének vezetőjével készített online interjú. (2024. április 10.)
- 29 Budapest brüsszeli képviseletének munkatársával készített online interjú. (2024. április 10.) Budapest városdiplomáciai főtanácsadójával készített online interjú. (2024. április 10.)
- 30 Tüttő Kata szakmai profilja az RB honlapján: <https://cor.europa.eu/hu/members/pages/memberprofile.aspx?MemberId=2022509>. (Utolsó letöltés: 2024.08.07.)
- 31 Budapest brüsszeli képviseletének vezetőjével készített online interjú. (2024.04.10.)
- 32 Varsó nemzetközi kapcsolataiért felelős helyettes vezetővel készített online interjú. (2024.04.23.)
- 33 Varsó nemzetközi kapcsolataiért felelős helyettes vezetővel készített online interjú. (2024.04.23.)
- 34 Rafal Trzaskowski szakmai profilja az RB honlapján: <https://cor.europa.eu/hu/members/pages/memberprofile.aspx?MemberId=2035869>.
- 35 A pozsonyi Nemzetközi Kapcsolatok és Protokoll Osztály vezetőjével készített online interjú. (2024.07.25).
- 36 A pozsonyi Nemzetközi Kapcsolatok és Protokoll Osztály vezetőjével készített online interjú. (2024.07.25).
- 37 Matús Vallo szakmai profilja az RB honlapján: <https://cor.europa.eu/hu/members/pages/memberprofile.aspx?MemberId=2038363>. (Utolsó letöltés: 2024.08.07.)
- 38 Mivel egy brüsszeli képviseleti iroda létrehozása és működtetése jelentős költséggel járna Pozsony számára, a kérdésben való döntéshozatal túlmutat a polgármester kompetenciáján.
- 39 A pozsonyi Nemzetközi Kapcsolatok és Protokoll Osztály vezetőjével készített online interjú. (2024.07.25).
- 40 Prága esetében csak a 2023 februárja utáni időszak került elemzésre, mivel 2023 nyarán a főváros nemzetközi kapcsolataival foglalkozó osztály átszervezésre került és a korábbi munkatársakat nem lehetett elérni.
- 41 Prága brüsszeli képviseletének vezetőjével készített interjú. (2024.07.25.)
- 42 Prága brüsszeli képviseletének munkatársával készített online interjú. (2024.07.25)
- 43 Zdenek Hrib szakmai profilja az RB honlapján: <https://cor.europa.eu/hu/members/pages/memberprofile.aspx?MemberId=2037456>.
- 44 Prága brüsszeli képviseletének munkatársával készített online interjú. (2024.07.25)
- 45 Prague House in Brussels: https://praha.eu/w/prague_house_in_brussels_2533776.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ansell, Cristopher K. – Craig, Parsons – Keith, A. Darden: *Dual Networks in European Regional Developments Policy*, Journal of Common Market Studies, 1997/3, 347–375. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00066>
- Arató Krisztina – Koller Boglárka: *Az Európai Unió politikai rendszere*, Budapest, 2019.
- Brucker Balázs: *Az Európai Parlament felhivatalos érdekvénesítő fórumai: a közös munkacsoportok*, Politikatudományi Szemle, 2019/3, 57–84. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2019.3.57>
- Brucker Balázs: *Az Európai Parlament szerepe a szubnacionális érdekek képviseletében*, Politikatudományi Szemle, 2022a/1, 99–124. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2022.1.99>
- Brucker Balázs: *Az Európai Parlament közös munkacsoportjainak (intergroupjainak) szerepe a területi érdekvénesítésben*, Tér és Társadalom, 2022b/4, 3–31. <https://doi.org/10.17649/TET.36.4.3449>
- Brucker Balázs: *Van, ami sobasem változik?, Az Európai Unió területi politikájának régi és új irányai*, Comitatus, 2023/3, 111–118. <http://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-246.111>
- Campbell, Scott: *The Enduring Importance of National Capital Cities in the Global Era*, University of Michigan, URRC, Working Papers Series, 2003. Elérhető: <https://websites.umich.edu/~sdcamp/workingpapers/URRC%2003-08.pdf>
- Costa, Olivier: *Le travail parlementaire européen et la défense des intérêts locaux, Les députés européens dans la gouvernance multi-niveaux, Le gouvernement du compromis: courtiers et généralistes dans l'action politique*, Economica, 2002, 195–226.
- Faragó László: *Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból*, Tér és Társadalom, 2016/2, 3–22. <https://doi.org/10.17649/TET.30.2.2765>
- Gherghina, Sergiu – Volintiru, Clara: *Budgetary Clientelism and Decentralization in Hungary and Romania*, Journal of Developing Societies, 2023/1, 40–62. <https://doi.org/10.1177/0169796X221148509>
- Goergen, Pascal: *Lobbying in Brussels, A practical guide to the European Union for cities, regions, networks and enterprises*, Goergen, Brussels, 2006.
- Global Report: *Decentralization and local democracy in the world. First global report*, World Bank and UCLG, Barcelona, 2009.
- Hambleton, Robin – Savitch, V. Hank – Stewart, Murray: *Globalism and local democracy, Challenge and Change in Europe and North America*, Palgrave, Houndmills, 2003.
- Hooghe, Liesbet – Marks, Gary: „Europe with the Regions”: Channels of Regional Representation in the European Union, The Journal of federalism, 1996/1, 73–91.
- Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*, Budapest, HVGOrac, 2011.
- Kéglér Ádám: *Érdekvénesítés az Európai Unióban*, Budapest, 2006.
- Kruppa Éva: *Régiók a határon, Határmenti együttműködés az Európai Unióban és Közép-Európában*, Corvinus Világgazdasági Tanszék (Doktori disszertáció), 2003.
- Lago, Ignacio (ed.): *Decentralization, Devolution and the State*, Edgar Elgar, Cheltenham, 2021. <https://doi.org/10.4337/9781839103285>
- Marks, Gary – Hooghe, Liesbet – Blank, Kermit: *European Integration from the 1980s: State-Centric v. Multi-Level Governance*, Journal of Common Market Studies, 1996/3, 342–378.
- Nyusztay László: *Szakdiplomáciai Tanulmányok*, Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Kar, Budapest, 2011.
- Pálné Kovács Ilona: *Regionális politika és közigazgatás*, Pécs-Budapest, 1999.
- Pálné Kovács Ilona: *Jó kormányzás és decentralizáció, Székfoglaló előadások a Magyar Tudományos Akadémián*, MTA, Budapest, 2014.
- Pálné Kovács Ilona: *A középszintű kormányzás helyzete és perspektívái Magyarországon*, Budapest, 2019.
- Pongrácz Alex: *Nemzetállamok és új szabályozó hatalmak a globális erőterben – avagy megszelídítet-e a globalizáció*, Dialóg-Campus, Budapest, 2019.

- Simon Zoltán: *Regionális érdekérvényesítés az Európai Unióban*, in: Kaiser Tamás – Ágh Attila – Kis Varga Judit (szerk.): *A régiók Magyarországa II., Hálózatok és labirintusok*, Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, 2007, 141–173.
- Surmacz, Beata: *City diplomacy*, *Barometr regionalni*, 2018/1, 7–18.
- Tabajdi Csaba – Korányi Dávid: *Az uniós nemzeti érdekérvényesítés három modellje, Másfél éves európai parlamenti érdekérvényesítés tapasztalatai (2004. július–2005. december)*, in: Sándor Péter – Vass László – Tolnai Ágnes (szerk.): *Magyarország politikai évkönyve 2005-ről*, Budapest, 2006, 836–851.
- Trobbiani, Riccardo: *European regions in Brussels. towards functional interest representation?*, *Bruges Political Research Papers*, 2016/53, 1–43.

INTERNETES FORRÁSOK

- APC: *Association of Polish Cities*. Elérhető: <https://polishcities.eu/> (Letöltés ideje: 2024.05.18.)
- Bucsky Péter: *A kormány Budapest elleni bunkósbotja néhány falu ellen is nagyot üt*. Elérhető: <https://g7.hu/kozelet/20240402/a-kormany-budapest-elleni-bunkosbotja-nehany-falun-is-nagyot-ut/> (Letöltés ideje: 2024.09.18.)
- Ciobanu, Claudia: *Foreign Ideology: Poland's Populists Target LGBT Rights, Balkan Insight*, 2019.06.26. Elérhető: <https://balkaninsight.com/2019/06/26/save-the-children/> (Letöltés ideje: 2024.07.18.)
- The Conversation: *How many people work for the EU?*, 2016. Elérhető: <https://theconversation.com/how-many-people-work-for-the-eu-59702> (Letöltés ideje: 2024.07.18.)
- hirtv.hu: *Száz milliókat költhetnek a Magyarország elleni brüsszeli lobbira Karácsonyék*, 2024.03.06. Elérhető: <https://hirtv.hu/ahirtvhirei/szaz-milliokat-kolthetnek-a-magyarorszag-elleni-brusszeli-lobbira-karacsonyek-2581454> (Letöltés ideje: 2024.07.22.)
- Kopec, Jaroslaw: *Poland: is the ruling party trembling?*, 2018. Elérhető: https://www.european-datajournalism.eu/cp_data_news/poland-is-the-ruling-party-trembling/ (Letöltés ideje: 2024.07.18.)
- Meredith, Sam: *From Washington to Warsaw, a 'greenlash' is picking up steam despite extreme heat*, 2023.08.01. Elérhető: <https://www.cnn.com/2023/08/01/extreme-heat-a-green-backlash-is-sweeping-across-the-us-and-europe.html> (Letöltés ideje: 2024.08.07.)
- moszlap.hu: *A Régiók Bizottsága Magyar Delegációja*, 1995. Elérhető: <https://moszlap.hu/hu/content/regiok-bizottsaga?menu=5> (Letöltés ideje: 2024.09.27.)
- *Official Journal of the European Union*, 2016. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2016:048:FULL&from=E> (Letöltés ideje: 2024.08.07.)
- Origo: *Karácsony Gergely rengeteg pénzt ver el egy brüsszeli irodára, ahol nem csinálnak semmit*, 2024.02.26. Elérhető: <https://www.origo.hu/itthon/2024/02/karacsony-gergely-rengeteg-penz-vel-egy-brusszeli-irodara-ahol-nem-csinálnak-semmit> (Letöltés ideje: 2024.07.18.)
- *Pályázati portál*. Elérhető: <https://www.palyazat.gov.hu/programok/kozvetlen-unios-programok> (Letöltés ideje: 2024.09.18.)
- Radi Anita: *Matús Vallo: „Fontos, hogy betartsam, amit az embereknek ígértem a választások előtt”*, 2020.12.19. Elérhető: <https://ma7.sk/tajaink/matus-vallo-fontos-hogy-betartsam-amit-az-embereknek-igertem-a-valasztasok-elott> (Letöltés ideje: 2024.07.19.)
- RB: Régiók Bizottsága vélemény: *Egy globális zöld megállapodás felé: az éghajlatváltozásra, a biológiai sokféleségre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó globális keretek harmonizálása*, 2024. Elérhető: <https://cor.europa.eu/hu/our-work/Pages/OpinionTimeline.aspx?opId=CDR-5586-2023> (Letöltés ideje: 2024.08.08.)
- Zgut Edit: *Illiberális gyorsvonat járja a visegrádi országokat*, 2018.08.19. Elérhető: <https://uj szo.com/kozelet/illiberalis-gyorsvonat-jarja-a-visegradi-oroszagokat> (Letöltés ideje: 2024.07.25.)
- Worldmayor.com: Interview with mayor Vallo, 2021: <http://www.worldmayor.com/contest-2021/interview-vallo-bratislava.html>

Kulcsár Ágnes: Útirajzok / Amalfi